

beroepskwekers hebben geen belangstelling voor deze soorten. De amateurs hebben de neiging ze steeds weer te proberen. Wellicht zijn *Miltonia*-soorten uit de Andes en *Odontoglossum crispum* goede voorbeelden van deze groep. Verder veel soorten, die nooit in de Nederlandse collecties willen bloeien, omdat niet voldaan kan worden aan de hoge lichthoeveelheden, die deze planten eisen. Het vervelende is, dat juist deze planten een uitdaging vormen om te telen en dat vele liefhebbers het niet kunnen laten

om steeds dat te willen telen, dat hen net niet gelukt. Dit zou wel eens een van de zeer aantrekkelijke kanten van de teelt-hobby kunnen zijn. Iets wat te gemakkelijk bereikbaar is, blijft geen aandacht krijgen! Verstandiger ware het wellicht zich te specialiseren op hetgeen wel lukte. Maar de mens is - gelukkig - niet altijd verstandig.

Eerder geplaatst in 'Orchideeën' van oktober 1973, blz. 115 t/m 118.

De orchideeën in Zuid-Limburg; resultaten van een totale inventarisatie in 1980 (4)

door C.A.J. Kreutz

Met toestemming overgenomen uit het Natuurhistorisch Maandblad 1981.70 (6/7, blz. 105 t/m 108).

Ophrys insectifera L.

Vliegenorchis

Uurhokfrequentie in Zuid-Limburg: 5.

Het centrum van verspreiding van de vliegenorchis is gelegen in het Gerendal waar nu nog de meeste exemplaren voorkomen. Ook de rijkste vindplaats is hier gelegen en wel op een kalkgraslandhelling, waar *O. insectifera* langs de bosrand staat, met een gemiddeld aantal van zo'n tweehonderd planten. Alle overige vindplaatsen zijn gelegen in eiken-haagbeukenbossen en liggen zeer verspreid over Zuid-Limburg. Nabij Ubachsberg heb ik planten aangetroffen van zo'n zestig cm hoog met ongeveer een tiental bloemen. Enkele vindplaatsen, maar wel met een gering aantal planten, liggen nog in het Gulpdal en het zuidelijk Geuldal. De vliegenorchis is een orchidee, die vlug over het hoofd gezien wordt. Het stengeltje is erg dun, met daaraan twee tot twaalf bloemetjes, gelijkend op een vlieg. Van *Ophrys*-soorten komen vele bastaarden voor, die zeer zeldzaam zijn. Zelf heb ik vier bastaarden aangetroffen (*O. insectifera x fuciflora*, *O. sphegodes x insectifera*, *O. apifera x fuciflora* en *O. sphegodes x fuciflora*). Ter vergelijking is bijgaand een foto afgebeeld van *O. insectifera x fuciflora* (= *Ophrys x devenensis*).

Het aantal planten in de eiken-haagbeukenbossen neemt sterk af doordat de bossen niet meer opengekap worden zoals dit vroeger gebeurde. Op vele plaatsen is de vliegenorchis dan ook de laatste jaren verdwenen, met name in het Salvelsbos, waar in 1981 echter toch

weer 8 exemplaren gevonden werden. *O. insectifera* is in Nederland beperkt tot Zuid-Limburg.

uurhok	gemeente	biotoop*	toestand*	aantal
62-22	Valkenburg	Mesobr.	bevredigend C	123
62-22	Valkenburg	Querceto.	bevredigend A	23
62-22	Wijlre	Querceto.	bevredigend C	12
62-22	Wijlre	Querceto.	bevredigend C	2
62-23	Eys	Querceto.	bedreigd A2,6	6
62-24	Voerendaal	Querceto.	bevredigend C	15
62-32	Gulpen	Querceto.	bedreigd A5,6	2
62-33	Gulpen	Querceto.	bedreigd A6	12

195

Ophrys insectifera L. var. *ochroleuca* Camus
Albino-vorm Vliegenorchis
Uurhokfrequentie in Zuid-Limburg: 1.

Eenmaal heb ik deze albino-vorm aangetroffen in Zuid-Limburg. De plant stond tussen een populatie van gewone *O.insectifera*. De kleur van de bloem was lichtgroen met donkere plekken. In 1980 heb ik de plant niet meer aangetroffen.

uurhok	gemeente	biotoop*	toestand*	aantal
62-22	Wijlre	Querceto.	desastreus	0

in 1979: 1

Platanthera bifolia (L.) Rich.

Welriekende nachtorchis

Uurhokfrequentie in Zuid-Limburg: 5.

P. bifolia komt in geheel Nederland voor. Men kan de planten aantreffen in drassige rietlanden, op vochtige en zure grond en op de droge kalkgraslandhellingen van Zuid-Limburg. Deze planten zijn niet zo prachtig gekleurd omdat ze door nachtvlinders bestoven worden. Om deze vlinders in de nacht aan te trekken, verspreidt de welriekende nachtorchis een sterke vanilleachtige geur. Het is moeilijk om in Zuid-Limburg nog echte zuivere exemplaren aan te treffen. Veelal zijn deze gebastardeerd met *Platanthera chlorantha* (bergnachtorchis). Het belangrijkste kenmerk is dat bij *P. bifolia* de helmhokjes verticaal staan en niet divergerend zoals bij *Platanthera chlorantha*. Op een rijke vindplaats waar vroeger beide soorten voorkwamen treft men nu alleen nog hybriden aan. Op onderstaande tabel zijn de nog zuivere planten van *P. bifolia* genoemd.

Het zal waarschijnlijk in Zuid-Limburg in de toekomst nog moeilijker worden om zuivere planten aan te treffen.

uurhok	gemeente	biotoop*	toestand**	aantal
62-21	Bemelen	Mesobr.	bevredigend T	18
62-22	Wijlre	Mesobr.	bevredigend A3	1
62-22	Wijlre	Mesobr.	bevredigend	63
62-23	Voerendaal	Mesobr.	bedreigd A6	12
62-32	Gulpen	Querceto.	bevredigend	3
62-33	Gulpen	Querceto.	bedreigd A6	2

99

Platanthera chlorantha (Cust.) Rchb.

Bergnachtorchis

Uurhokfrequentie in Zuid-Limburg: 7.

Het hoofdverspreidingsgebied van de bergnachtorchis is gelegen in Zuid-Limburg. In sommige andere delen van Nederland kan men deze soort ook aantreffen, zij het dan zeer zeldzaam. In Zuid-Limburg kan men *P. chlorantha* vinden op kalkgraslandhellingen, soms in struikgewas, en in de eiken-haagbeukenbossen. Enkele prachtige zuivere planten vond ik

nabij Bemelen op de Bemelerberg. In de Duitse Eifel komen naar mijn mening veel zuiverder planten voor, waarbij de helmhokjes echt ver uiteen staan onder een schuine hoek zodat de ondereinden het verst uiteen staan.

uurhok	gemeente	biotoop*	toestand*	aantal
60-53	Nuth	Querceto.	bevredigend C	10
62-21	Bemelen	Mesobr.	bevredigend A2	5
62-22	Valkenburg	Mesobr.	bevredigend T,A3	2
62-22	Wijlre	Mesobr.	bevredigend A3	2
62-22	Wijlre	Mesobr.	bevredigend	1
62-23	Eys	Querceto.	bedreigd A6	1
62-23	Voerendaal	Mesobr.	bedreigd A6	1
62-31	Gronsveld	Querceto.	bedreigd	3
62-32	Gulpen	Querceto.	bevredigend	1
62-33	Gulpen	Querceto.	bedreigd A2,6	5

31

Platanthera x hybrida Brügger

Bastaard van Welriekende en Bergnachtorchis

Uurhokfrequentie in Zuid-Limburg: 2.

Hoewel het moeilijk is deze bastaard te herkennen, is het belangrijkste determinatiepunt wel dat hierbij de stand van de helmhokjes niet divergerend en ook niet verticaal is, maar een combinatie van beide. Waar zowel *P. bifolia* als *P. chlorantha* voorkomen, zullen deze veelal bastaarden en na enkele tientallen jaren zullen daar dan ook voor het grootste deel alleen nog hybriden voorkomen. In een reservaat in de gemeente Ubachsberg is dit al het geval. Hier treft men nu alleen nog bastaarden aan. In de rest van Zuid-Limburg komen op verschillende plaatsen ook nog bastaarden voor.

uurhok	gemeente	biotoop*	toestand*	aantal
62-22	Wijlre	Mesobr.	bevredigend	12
62-23	Voerendaal	Mesobr.	bedreigd A6	2
62-23	Wijlre	Mesobr.	bevredigend C	1634

1648

Spiranthes spiralis (L.) Chevall.

Herfstschröeforchis

Uurhokfrequentie in Zuid-Limburg: 1.

De herfstschröeforchis is in Nederland de laatst bloeiende orchideeësoort. De bloeitijd eindigt soms pas in oktober. In Nederland kan men de herfstschröeforchis aantreffen op twee plaatsen in Zuid-Limburg, op kalkgraslandhellingen, en in de duinen op Goeree in Zuid-Holland. De tweede vindplaats in Zuid-Limburg is zeer recent. Deze ontdekte ik in 1975. Deze vindplaats is gelegen naast de eerste op een kalkgraslandhelling. Op de eerste vindplaats gaat

Platanthera chlorantha

de soort snel achteruit. In 1973 telde ik hier over de duizend exemplaren; in 1980 nog slechts zestien! Volgens mij wordt op deze kalkgraslandhelling niet het juiste beheer gevoerd, hetgeen de achteruitgang van vele planten hier veroorzaakt heeft. Op de tweede vindplaats echter neemt de soort sterk in aantal toe, zo sterk zelfs dat hier nu al veel meer exemplaren voorkomen dan op de oorspronkelijke helling. Deze helling is twee jaar geleden aangekocht door een natuurbeschermingsvereniging. De derde vindplaats is gelegen op Goeree-Overflakkee. De aantallen blijven daar vrijwel constant (zo'n duizend exemplaren).

uurhok	gemeente	biotoop*	toestand*	aantal
62-22	Wijlre	Mesobr.	bedreigd A1	16
62-22	Wijlre	Mesobr.	bevredeigend T1	67

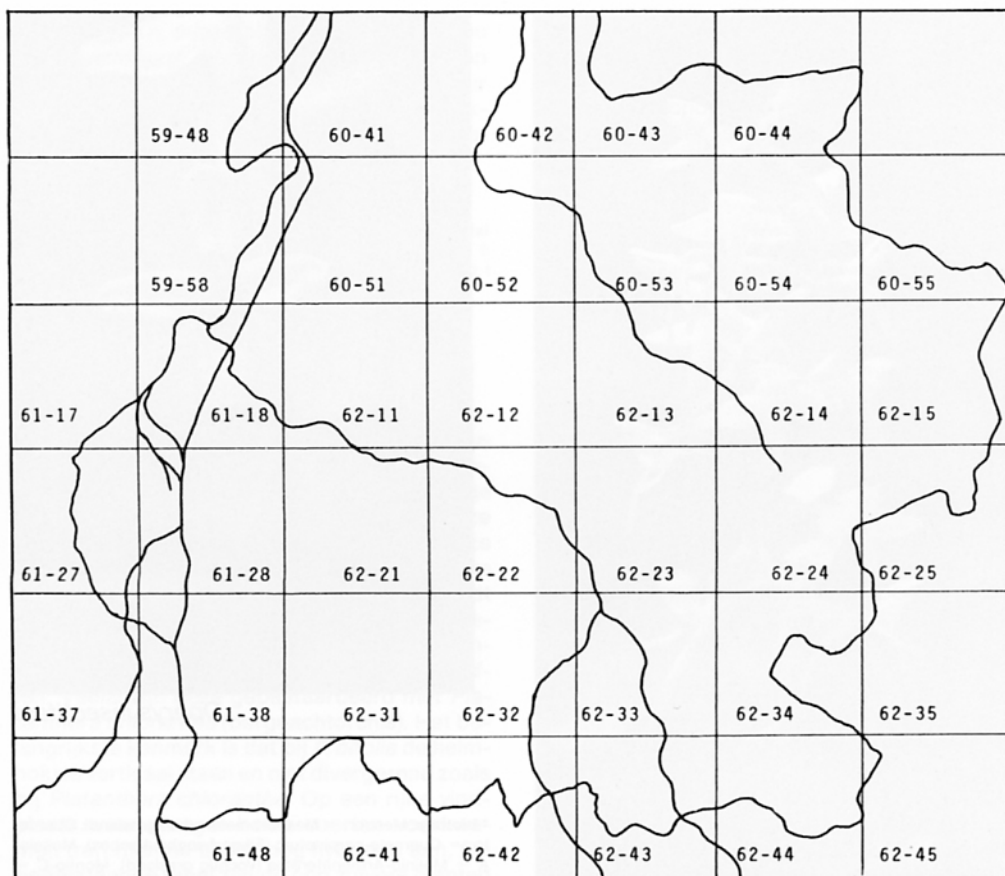
83

Ophrys insectifera

* **biotoop:** Mesobr. = Mesobrometum (kalkgrasland), Querceto. = Querceto-carpinetum (Eiken-haagbeukenbos), Molinio-A = Molinio-Arrhenateretea (vochtig grasland). Montio-C = Montio-Cardaminetea (brongemeenschap Quercetal. = Quercetalia robori petraeae (Eiken-orde).

* **toestand:** A1 = afname door slecht beheer, A2 = afname door overmatige betreding, A3 = afname door eenzijdige beheersmethode, A4 = afname door landbouwvergiftiging (o.a. mest), A5 = afname door verdringing door struikgewas, A6 = afname door dichtgroeiend bos, A7 = afname door grensoverschrijding in de landbouw, A8 = afname door dalende waterspiegel, C = Constant, T = toename, T1 = aankoop door natuurbeschermingsvereniging.

Boek open over Tillandsia's

door Eric J. Gouda

Inleiding

Het geslacht *Tillandsia*, waarvan nog maar enige honderden soorten bekend zijn, behoort tot de familie der *Bromeliaceae*. Er worden echter nog steeds nieuwe soorten gevonden en beschreven. Binnen deze familie worden de *Tillandsia*'s in de subfamilie *Tillandsioideae* geplaatst. Het verspreidingsgebied beslaat hoofdzakelijk Midden- en Zuid-Amerika, waar zij onder de meest uiteenlopende omstandigheden voorkomen. Mede hierom is er geen algemene regel voor de verzorging te geven. Toch zal ik proberen aan de hand van enige specifieke verschijnselen u wat wegwijs te maken in de verzorging van *Tillandsia*'s.

Verzorging

Het verzorgen van deze planten brengt in het algemeen nogal wat moeilijkheden met zich mee, maar als je de nodige voorzichtigheid betracht wat betreft ziekten en parasieten en de belangrijkste richtlijnen voor de verzorging kent, is er amper een groep planten te bedenken die zo weinig eisen stelt. De meeste *Tillandsia*'s leven epifytisch (op een gastheerplant) het liefst op solitair staande bomen (bosland), op kale takken of op grote cactussen. Ook zijn er vele soorten die lithofytisch (op rotsen groeiend) leven en vaak in zeer grote aantallen op het kale gesteente te vinden zijn. Andere soorten groeien terrestrisch, vrijwel los op het zand in woestijngebieden. Hieruit blijkt al de zeer